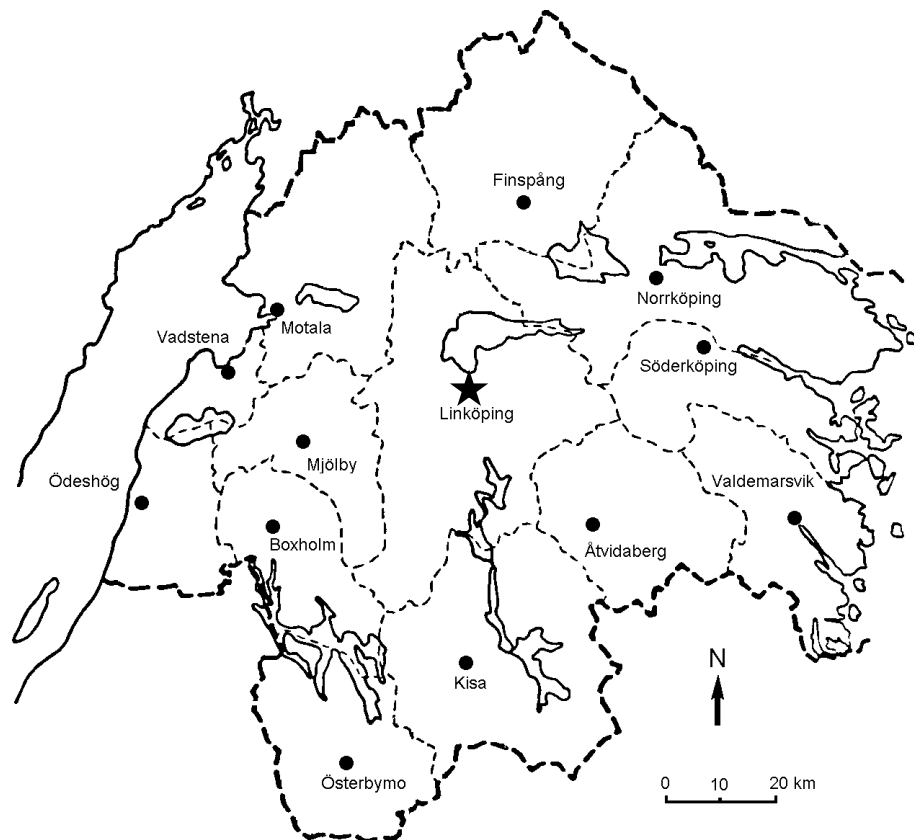

Arkeologisk utredning, etapp 1

Gasledning genom Kallerstad

Linköpings stad och kommun
Östergötlands län

Clas Ternström 2001

Rapport 69:2001

Ö S T E R G Ö T L A N D S L Ä N S M U S E U M

Tekniska uppgifter

Lokal: Kallerstad/Gumpekullavägen
Stad: Linköping
Kommun: Linköping
Landskap: Östergötland

Ekonomiska kartans blad: 085 58 (8F 5i Tannefors)
Koordinatsystem: Linköping lokalt
Koordinater: X111500-112750, Y108550-108780

Typ av undersökning: Arkeologisk utredning etapp 1
Länsstyrelsens dnr: 220-10176-00
ÖLM diarienummer: 544/00
ÖLM konto: 6570

Uppdragsgivare: Tekniska Verken i Linköping AB
Kostnadsansvarig: Tekniska Verken i Linköping AB

Projektledare: Clas Ternström

Fältarbetstid: 2001-01-26
Undersökt sträcka: ca 1100 m

Fynd: Nej

Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands länsmuseum.

Rapport 69:2001

© Östergötlands länsmuseum

Grafik: Clas Ternström
Grafisk form: Lasse Norr
Renritning: -
Tryck: -
Ur allmänt kartmaterial: © Lantmäteriverket dnr 507-99-499

Ö S T E R G Ö T L A N D S L Ä N S M U S E U M
K U L T U R M I L J Ö A V D E L N I N G E N

Box 232 • 581 02 Linköping • Tel 013 - 23 03 00 • Fax 013 - 14 05 62
lansmuseum@lansmus.linkoping.se • www.linkoping.se/lansmuseum

Gasledning genom Kallerstad

Arkeologisk utredning, etapp 1

Linköpings stad och kommun

Östergötlands län

Sammanfattning

Östergötlands länsmuseum utförde under januari 2001 en arkeologisk utredning inför planerad gasledning inom Kallerstadorrådet. Utredningen genomfördes efter beslut av länsstyrelsen och på uppdrag av Tekniska Verken i Linköping AB. Utredningen genomfördes genom såväl kart- och arkivstudier som specialinventering i fält.

Ledningen ska till största delen förläggas i väg eller cykelbana. Ett flertal fornlämningar finns i området, men de flesta bedömdes inte beröras av arbetsföretaget. Vid undersökningarna av kvarteret Paragrafen påträffades ett vikingatida kulturlager i den södra delen av undersökningsytan, vilket kan sträcka sig väster ut i Gumpekullavägen. Vidare tangerar ledningen bebyggelseplatsen RAÄ 183.

Vid utredningen påträffades inga nya fornlämningar. I den södra delen av ledningssträckningen kan fornlämningarna RAÄ 142, 143 och 183 komma att beröras av arbetet, varför vidare antikvariska åtgärder bör vidtagas.

Clas Ternström
antikvarie

Figur 2. Utdrag ur Ekonomiska kartans blad 085 58 (8F 5i Tannefors) med undersökningsområdet markerat.

Inledning och bakgrund

Tekniska Verken i Linköping AB planerar att förlägga en gasledning i Kallerstadorrådet i Linköping. Området är relativt fornlämningsstätt och ett antal arkeologiska undersökningar har genomförts i samband med exploatering. Fornlämningarna utgörs av exempelvis gravar, boplatser och en järnframställningsplats och betoningen ligger i järnålder. Det finns stora möjligheter att fornlämningar kan komma att beröras, varför en arkeologisk utredning var motiverad.

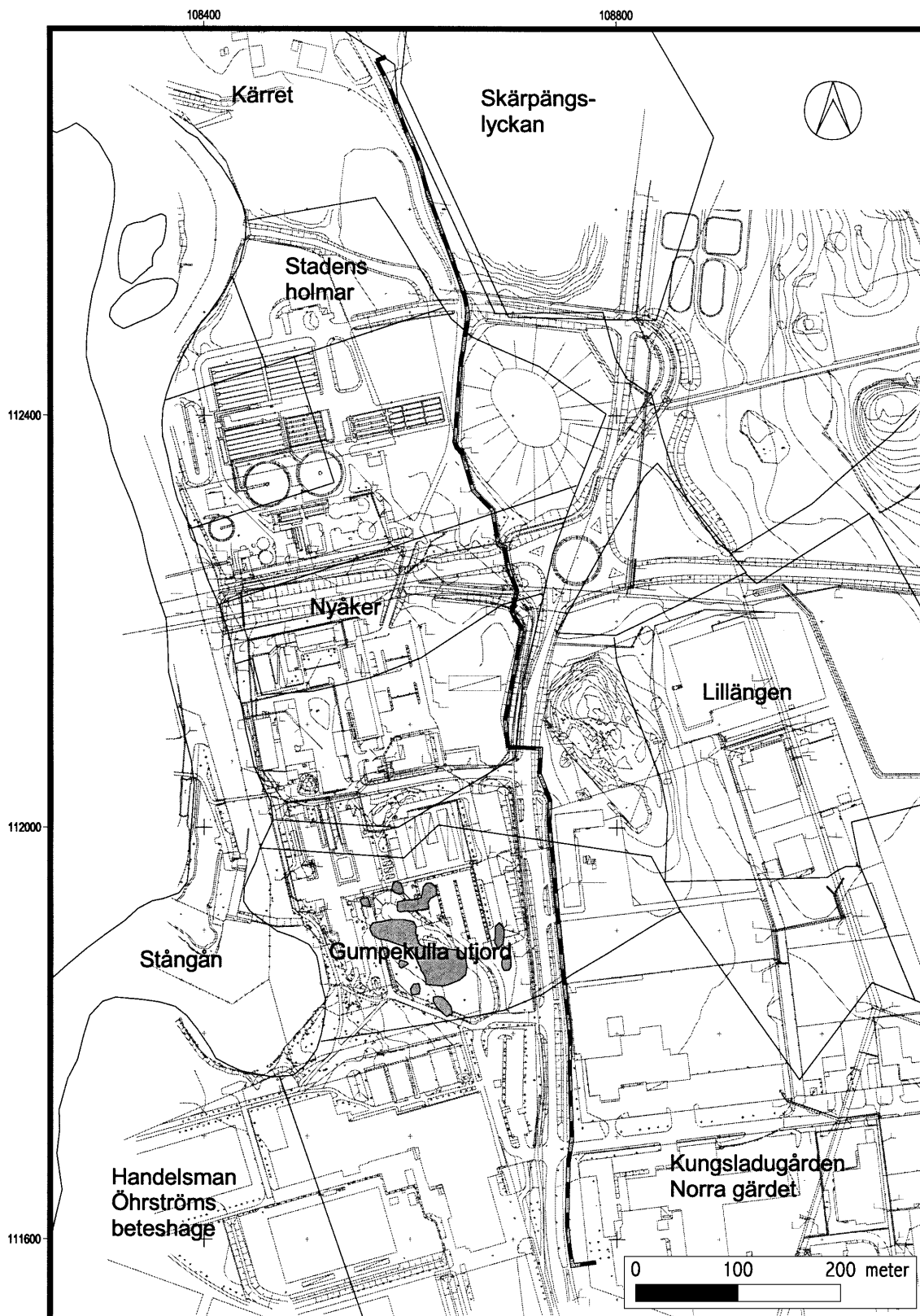
Den arkeologiska utredningen utfördes på uppdrag av Tekniska Verken i Linköping AB och efter beslut från länsstyrelsen i Östergötland. Ansvarig var antikvarie Clas Ternström vid Östergötlands länsmuseum.

Topografi och fornlämningsmiljö

Området Kallerstad domineras i dag av industri och handel. Området har fått sitt namn efter gården Kallerstad ca 500 m nordöst om utredningsområdet. Kallerstad, som en gång var en by, är av länsstyrelsen i Östergötland klassat som en kulturhistoriskt bevarandevärd miljö med nummer K 29 Linköpings stad. I dag finns två vitputsade mangårdsbyggnader kvar. Vidare finns bl a ekonomibyggnader och statorbostäder bevarade. Efterleden *-stad* i namn som Kallerstad tyder på bosättningar av hög ålder, sannolikt järnålder. Det äldsta skriftliga belägget för Kallerstad är från 1313, då som *Kallirstadh* (Borna Ahlkvist & Tollin 1994).

Ett antal fornlämningar är belägna inom utredningsområdet såsom t ex skålgropar, gravar, runstenar och boplatzlämningar. På ett historiskt kartöverlägg, figur 3, över utredningsområdet som visar situationen före år 1850 kan man se att området utgörs av jordbruksmark, till största delen under Kungsladugården (Borna Ahlkvist & Tollin 1994).

Ledningen följer Gumpekullavägen. Bebyggelseplatsen RAÄ 183 är platsen för bebyggelsen knuten till Gumpekulla (fig 3). Vilken status denna haft är inte känt, men bebyggelsen är inte tillräckligt omfattande för att ha utgjort en by (Borna Ahlkvist & Tollin 1994). Möjligen kan Gumpekulla kopplas samman med gården Stång. Väster om undersökningsområdet ligger Stångebro sportfält och Nykvarn. Det förstnämnda är platsen för slaget vid Stångebro 1598. Det sistnämnda är platsen för den gamla bron över Stångån och sålunda en mycket viktig knutpunkt. Bron var av stor betydelse fram till mitten av 1600-talet men därefter anlades broar över ån längre söder ut (Hedvall 1996). I anslutning till bron och vägen till bron har ett antal runstenar stått.

Figur 3. Förenklat kartöverlägg över situationen före år 1850. Områdena inom Gumpekulla kan utgöra bebyggelse. Kabeln löper i nord-sydlig riktning genom området. Efter Borna Ahlkvist & Tollin 1994.

Tidigare undersökningar

Den mest omfattande arkeologiska undersökningen i området är kv Paragrafen. Inför uppförandet av Tekniska Verkens nya hus utfördes här arkeologiska undersökningar mellan 1988 och 1991 (Helander & Zetterlund 1995; Hedvall 1996). Vid dessa undersökningar påträffades såväl boplatsslämningar och gravar. Dateringarna visade på stenålder och järnålder och bland anläggningarna kan nämnas Östergötlands största skeppsättning. Vidare påträffades skärvor av ett Terra Sigillata-kärl.

Ett flertal utredningar har gjorts i området. Inför anläggandet av Norra Länken gjordes en utredning etapp 2, vid vilken boplatsslämningar påträffades (Nydolf 1991). Dessa boplatsslämningar kom att undersökas i sin helhet under samma år (Wickman-Nydolf & Nydolf 1999). År 1993 gjordes en utredning etapp 2 för en planerad väg mellan Gumpekullavägen och Ottarsgatan. I den östra delen av utredningsområdet påträffades boplatsslämningar av förhistorisk karaktär, RAÄ 336 (Helander 1993).

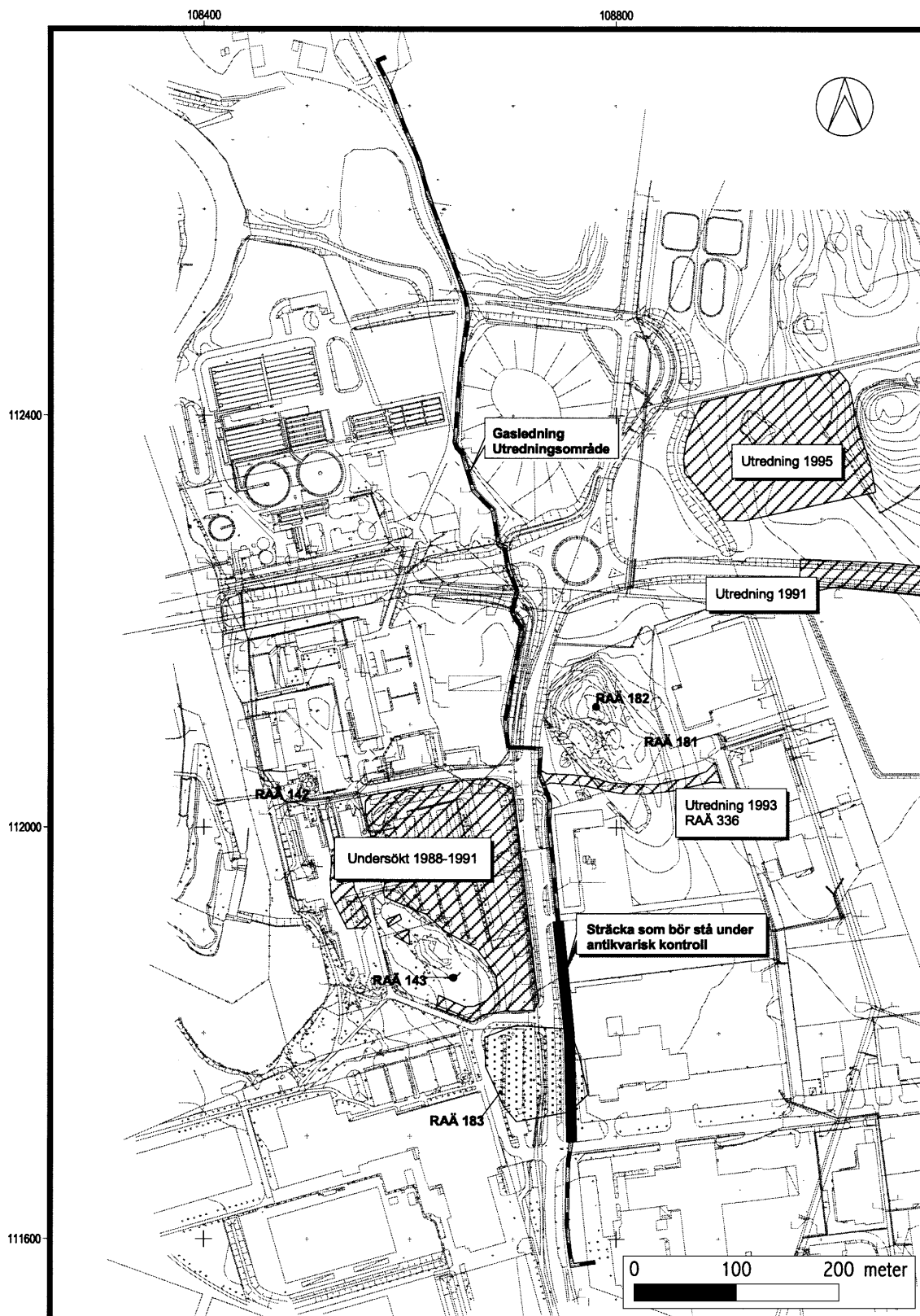
Vid två tillfällen under 1995 utfördes en utredning etapp 2 inför anläggandet av en biogasanläggning. Vid utredningen framkom inga fornlämningar (Björkhager & Hörfors 1995). Utmed Ekängsvägen gjordes en arkeologisk utredning etapp 2, inför anläggandet av en våtmarksanläggning. Denna utredning visade på äldre odling, men förespråkade inga vidare antikvariska åtgärder (Helander 1996).

Undersökningarna tillsammans med befintliga fornlämningar visar på aktivitet i området från stenålder fram till nutid. Områdena som undersökts presenteras i figur 4.

Syfte och metod

Syftet med utredningen var att konstatera om fornlämningar skulle beröras vid en ledningsdragning. Ett flertal fornlämningar var kända sedan tidigare, men genom att genomföra en utredning kunde man lokalisera platser där möjligheten var stor att dold fornlämning var belägen samt lokalisera ej tidigare kända fornlämningar. Ett ytterligare syfte var att ge förslag på vidare antikvariska åtgärder på de platser där fornlämning eller möjlig fornlämning är belägen inför en exploatering. Utredningen genomfördes som en etapp 1, d v s utan ingrepp i marken, och innehöll två huvudmoment:

- Kart- och arkivstudier
- Specialinventering

Figur 4. Karta med områden för utförda arkeologiska undersökningar markerade. Gasledningen löper i nord-sydlig riktning och i den södra delen visas sträckan som bör stå under antikvarisk kontroll.

Resultat

Vid utredningen framkom inga icke tidigare kända fornlämningar. Det kunde konstateras att tre fornlämningar riskerade att beröras av ledningsdragningen, RAÄ 142, 143 och 183. Vid undersökningarna i kv Paragrafen framkom ett kulturlager daterat till vikingatid i södra delen av undersökningsytan, vilket inte avgränsades åt öster (Helander & Zetterlund 1995). Möjligen kan detta kulturlager, tillsammans med andra lämningar, vara bevarat ut i Gumpekullavägen. Vidare passerar gasledningen genom RAÄ 183, Gumpekulla bebyggelseplats. Dess läge och utbredning är konstaterat genom kartstudier och historiska kartor. Det finns dock en stor möjlighet att lämningar kommer att beröras. Den sträcka som bör stå under antikvarisk kontroll redovisas i figur 4.

Nedan presenteras en sammanställning av utredningens resultat med förslag till åtgärder (se figur 4). Fornlämningsnumren hänvisar till Linköpings stad (f d St Lars socken).

RAÄ-nr	Typ	Status	Källa	Åtgärd
142	Hög	Fornl/unders	Fmr	Förundersökning
	Runsten	"	"	"
	Boplats	"	"	"
	Järnframställningsplats	"	"	"
	Härdar	"	"	"
	Gravfält	"	"	"
143	Rest sten	"	"	Förundersökning
	Boplats	"	"	"
	Grav	"	"	"
	Skeppssättning	"	"	"
181	Älvvarnsförekomst	Fornl	"	Berörs ej
182	Stensättning	"	"	Berörs ej
183	Bebyggelseplats	"	"	Förundersökning
336	Boplatslämning?	Möjlig fornl	"	Berörs ej

Referenser

- Borna Ahlkvist H & Tollin C. 1994. *Kring Stång. En kulturhistorisk utvärdering byggd på äldre lantmäteriakter och historiska kartöverlägg*. RAÄ Arkeologiska undersökningar Skrifter no 7.
- Björkhager V & Hörfors O. 1995. *Biogasanläggning. Fornlämning 140 och 141. Kallerstad 1:1 och Åby Västergård. Linköpings kommun*. Arkeologisk utredning. Rapport ÖLM.
- Hedvall R. 1996. *Stångebro. En boplats från yngre stenåldern samt gravar och en boplats från järnålder*. Arkeologisk slutundersökning. Rapport RAÄ UV Linköping 1996:44.
- Länsstyrelsen i Östergötland. *Natur Kultur. Miljöer i Östergötland. Naturvårdsplan och kulturminnesprogram*. Linköping 1983.
- Helander A. 1993. *Kv Paletten*. Arkeologisk utredning. Rapport RAÄ UV Linköping 1993.
- Helander A. 1996. *Våtmarksanläggning. Del av Kallerstad 1:1*. Arkeologisk utredning etapp 2. Rapport RAÄ UV Linköping 1996:34.
- Helander A & Zetterlund P. 1995. *Paragrafen. Arkeologisk slutundersökning av gravfält och boplats i kv Paragrafen och stg 1759*. Rapport RAÄ UV Linköping 1995:46.
- Nydolf N-G. 1991. *Östergötland, Linköpings stad och kommun, Kallerstad, stg 928*. Rapport RAÄ UV Mitt 1991.
- Wickman-Nydolf G & Nydolf N-G. 1999. *Fyra hus från äldsta järnålder. Boplats, förromersk-romersk järnålder*. Arkeologisk undersökning. Rapport RAÄ UV Öst 1999:39.

Arkiv

Fornminnesregistret
Östergötlands läns museums arkiv